

THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP KHÔI PHỤC THỊ TRƯỜNG LAO ĐỘNG, VIỆC LÀM CỦA VIỆT NAM SAU ĐẠI DỊCH COVID-19

● LÊ NGUYỄN DIỆU ANH

TÓM TẮT:

Dịch Covid-19 bùng phát đã gây nhiều ảnh hưởng đến thị trường lao động việc làm thế giới nói chung và Việt Nam nói riêng. Điều này thể hiện qua số lao động bị ảnh hưởng về việc làm và tình trạng mất, giảm thu nhập ngày càng tăng. Bài viết nêu những ảnh hưởng của dịch Covid-19 đến thị trường lao động, đồng thời đề xuất giải pháp nhằm khôi phục thị trường lao động sau đại dịch.

Từ khóa: thị trường lao động, Covid -19, việc làm, thu nhập.

1. Đặt vấn đề

Trong 2 năm 2020 - 2021, dịch Covid-19 diễn biến phức tạp, đã ảnh hưởng nặng nề tới thị trường lao động. Thực hiện chỉ đạo của Thủ tướng Chính phủ và hướng dẫn của các bộ, ngành Trung ương, Ban Chỉ đạo phòng, chống dịch Covid-19, các cấp, các ngành đã thực hiện hiệu quả “mục tiêu kép” vừa phòng, chống dịch Covid-19, vừa ổn định phát triển sản xuất, kinh doanh. Qua đó, thực hiện tốt công tác giải quyết việc làm, góp phần đảm bảo an sinh xã hội. Đến nay, dịch bệnh tuy đã được kiểm soát trên phạm vi toàn quốc, song cũng để lại những ảnh hưởng nặng nề tới hoạt động sản xuất - kinh doanh, đặc biệt là thị trường lao động. Một trong những bài toán đặt ra khi thích ứng an toàn, linh hoạt, kiểm soát hiệu quả dịch Covid-19 là cần khôi phục thị trường lao động.

2. Dấu hiệu hồi phục của thị trường lao động sau ảnh hưởng của dịch Covid-19

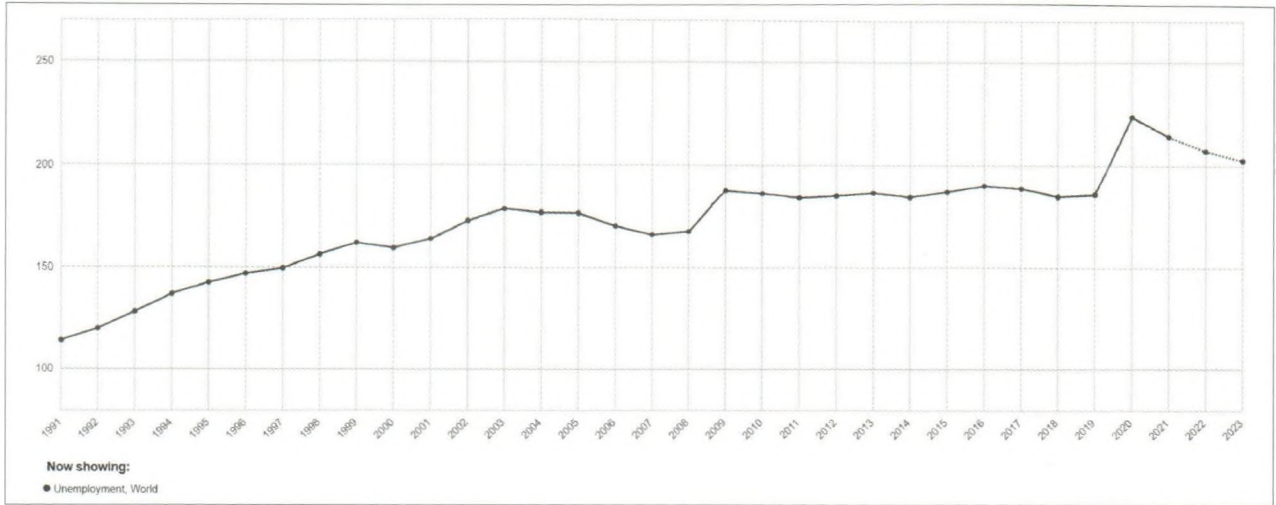
Theo Báo cáo triển vọng việc làm và xã hội thế giới của Tổ chức Lao động quốc tế (ILO), số

lượng người thất nghiệp toàn cầu ước ở mức 220 triệu người trong năm 2021 và khoảng 205 triệu người trong năm 2022; tương ứng tỷ lệ thất nghiệp 6,3% năm 2021 và 5,7% năm 2022. Tình trạng thiếu việc làm toàn cầu do khủng hoảng gây ra vẫn sẽ ở mức cao, ước tính khoảng 75 triệu người trong năm 2021 và 23 triệu người trong năm 2022. Thời giờ làm việc thiếu hụt tương ứng năm 2021 là 3,5%, tương đương với 100 triệu việc làm toàn thời gian. (Hình 1)

Với việc phục hồi việc làm dự kiến chậm hơn so với phục hồi lực lượng lao động, tỷ lệ thất nghiệp toàn cầu được dự đoán sẽ ở mức cao hơn mức năm 2019 cho đến ít nhất là năm 2023. Tổng số người thất nghiệp dự kiến sẽ giảm trong cả 2 năm 2022 - 2023. Mặc dù vậy, thất nghiệp toàn cầu được dự đoán sẽ vẫn cao hơn so với mức 186 triệu người năm 2019, ở mức 203 triệu người vào năm 2023.

Bên cạnh tỷ lệ thất nghiệp gia tăng trong bối cảnh đại dịch, số giờ làm việc của người lao động cũng chịu ảnh hưởng sụt giảm. Ảnh hưởng của đại

Hình 1: Lao động thất nghiệp qua các năm

Nguồn: ILO

dịch từ năm 2019 đến đỉnh điểm là quý II/2020 là số giờ làm việc toàn cầu thấp hơn quý IV/2019 là 18,6%. Sau đó vào năm 2021, số giờ làm việc đã dần gia tăng và trở nên ổn định hơn, nhưng vẫn thấp so với mức quý IV/2019. Quý IV/2021 có sự gia tăng đáng kể lên 3,2%, nhưng trong quý đầu tiên của năm 2022, số giờ làm việc toàn cầu thấp hơn 3,8% so với mức của quý IV/ 2019, tương đương thâm hụt 112 triệu việc làm toàn thời gian. Điều này thể hiện một bước lùi trong quá trình phục hồi, kể từ quý cuối cùng của năm 2021.

Đồng thời, thu nhập người lao động cũng bị sụt giảm và chậm hồi phục, đặc biệt tại những nước chậm phát triển và đang phát triển. Năm 2021, thu nhập của người lao động toàn cầu đã tăng 0,9% so với quý IV/2019, nhưng lại tập trung chủ yếu tại những nước phát triển, có thu nhập cao. Trong khi đó, các nước có thu nhập thấp trung bình vẫn chưa thể trở lại so với mốc trước đại dịch, khi tỷ lệ giảm thu nhập lao động vẫn xảy lần lượt là: -1,6%, -2,7%, -3,7%. Tuy nhiên, số liệu cũng đưa ra báo hiệu đáng mừng, thể hiện tín hiệu khôi phục với các con số tăng dần. Đây là kết quả việc các quốc gia đã áp dụng những chương trình duy trì việc làm trong bối cảnh đại dịch.

Như vậy, dịch Covid-19 đã ảnh hưởng nặng nề đến thị trường lao động với tỷ lệ thất nghiệp gia tăng, thu nhập lao động sụt giảm, số giờ lao động giảm xuống. Những báo cáo của ILO đã cho thấy, thị trường lao động đã xuất hiện dấu hiệu hồi phục

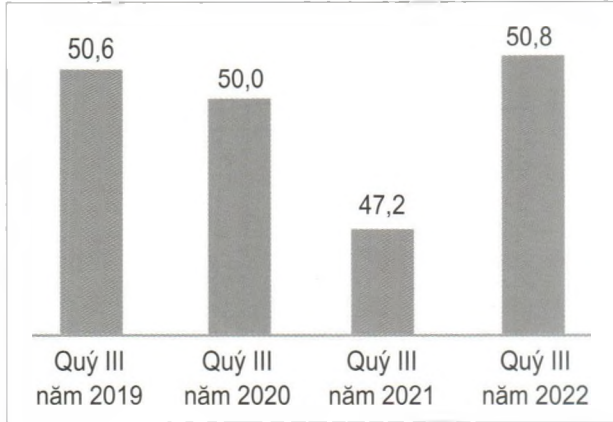
sau đại dịch và Việt Nam cũng không nằm ngoài xu thế đó.

Theo Báo cáo sự phục hồi của thị trường lao động, việc làm của Tổng cục Thống kê, thị trường lao động trong quý III/2022, cả nước chỉ còn hơn 4,4 triệu người từ 15 tuổi trở lên chịu tác động tiêu cực của đại dịch Covid-19, giảm gần một nửa (3,6 triệu người) so với quý trước. Trong tổng số hơn 4,4 triệu người bị tác động tiêu cực bởi đại dịch, có 0,3 triệu người bị mất việc, chiếm 6,4%; 1,3 triệu người phải tạm nghỉ, tạm dừng hoạt động sản xuất - kinh doanh, chiếm 29,6%, 1,2 triệu người bị cắt giảm giờ làm hoặc buộc phải nghỉ giãn việc, nghỉ luân phiên, chiếm 27,7% và 3,6 triệu lao động bị giảm thu nhập, chiếm 80,7%. Thị trường lao động chứng kiến sự tăng trưởng về quy mô của lao động có việc làm ở cả 6 vùng kinh tế - xã hội. Có 3 vùng bị ảnh hưởng nặng nề bởi dịch Covid-19 trong năm 2021 đã ghi nhận mức phục hồi mạnh. (Hình 2)

Bên cạnh số người có việc làm tăng lên so với quý trước và cùng kỳ năm trước, số người thiếu việc làm đã giảm đi so với quý trước và cùng kỳ năm trước. Cụ thể, số người thiếu việc làm trong độ tuổi quý III/2022 khoảng 871,6 nghìn người, giảm 10,1 nghìn người so với quý trước và đặc biệt giảm 993,6 nghìn người so với cùng kỳ năm trước. Tỷ lệ thiếu việc làm của lao động trong độ tuổi quý này là 1,92%, giảm 0,04 điểm phần trăm so với quý trước và giảm 2,54 điểm phần trăm so

Hình 2: Số người từ 15 tuổi trở lên có việc làm quý III, giai đoạn 2019-2022

Đơn vị tính : Triệu người

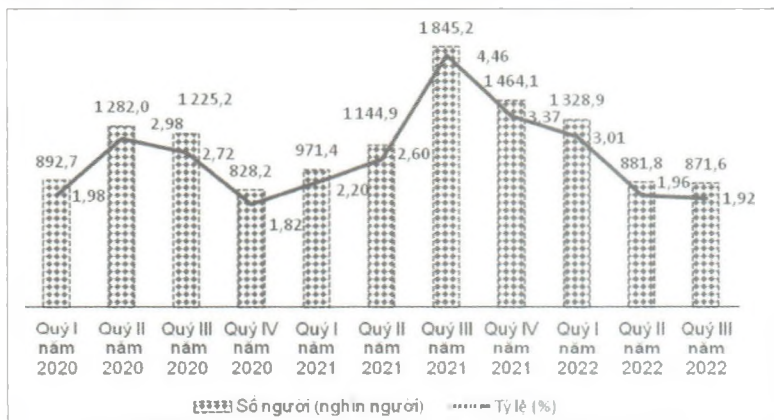

Nguồn: Tổng cục Thống kê

với cùng kỳ năm trước. Tỷ lệ thiếu việc làm của lao động trong độ tuổi ở khu vực thành thị thấp hơn so với khu vực nông thôn (tương ứng là 1,48% và 2,20%). Mặc dù, tỷ lệ thiếu việc làm quý III năm nay vẫn còn cao hơn đôi chút so với cùng kỳ năm 2019 (1,92% so với 1,32%) nhưng so với năm trước, tỷ lệ này đã được cải thiện rất nhiều. (Hình 3)

Đồng thời, thu nhập bình quân tháng của người lao động quý III/2022 là 6,7 triệu đồng, tăng 143 nghìn đồng so với quý trước và tăng 1,6 triệu đồng so với cùng kỳ năm trước. Thu nhập bình quân tháng của lao động nam là 7,7 triệu đồng, tăng 182 nghìn đồng so với quý trước và tăng 1,7 triệu

Hình 3: Số người và tỷ lệ thiếu việc làm trong độ tuổi lao động theo quý, giai đoạn 2020-2022

Nguồn: Tổng cục Thống kê

đồng so với cùng kỳ năm trước; thu nhập bình quân tháng của lao động nữ là 5,7 triệu đồng, tăng 88 nghìn đồng so với quý trước và tăng 1,4 triệu đồng so với cùng kỳ năm trước. Lao động khu vực thành thị có thu nhập bình quân tháng là 8,2 triệu đồng, tăng 166 nghìn đồng so với quý trước và tăng 2,1 triệu đồng so với cùng kỳ năm trước; lao động khu vực nông thôn có thu nhập bình quân tháng là 5,9 triệu đồng, tăng 125 nghìn đồng so với quý trước và tăng 1,2 triệu đồng so với cùng kỳ năm trước. (Hình 4)

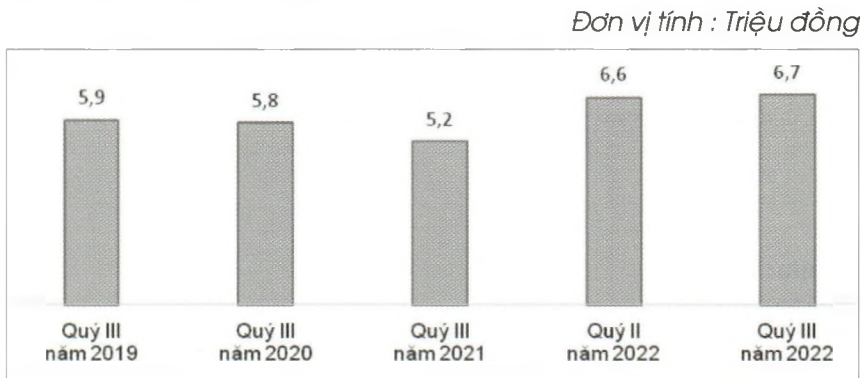
Sự khôi phục về mặt kinh tế giúp kéo tỷ lệ thất nghiệp của người lao động vẫn tiếp tục duy trì xu hướng giảm so với quý trước và cùng kỳ năm trước. Cụ thể, số người thất nghiệp trong độ tuổi lao động quý III năm 2022 là gần 1,06 triệu người, giảm 13,9 nghìn người so với quý trước và đặc biệt giảm 658,1 nghìn người so với cùng kỳ năm trước. Tỷ lệ thất nghiệp trong độ tuổi lao động quý III/2022 là 2,28%, giảm 0,04 điểm phần trăm so với quý trước và giảm 1,7 điểm phần trăm so với cùng kỳ năm trước.

Những kết quả trên cho thấy, thị trường lao động trong nước đã phục hồi và đang trở lại trạng thái ổn định và phát triển như trước khi chịu tác động tiêu cực của đại dịch Covid-19. Điều này đến từ những gói hỗ trợ kịp thời của Nhà nước như gói hỗ trợ theo Nghị quyết số 11/NQ-CP, Nghị quyết số 128/NQ-CP ngày 11/10/2021 ban hành Quy định tạm thời “Thích ứng an toàn, linh hoạt, kiểm soát hiệu quả dịch COVID-19”...

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được, thị trường lao động Việt Nam trong quá trình khôi phục vẫn còn những vấn đề quan tâm.

Thứ nhất, khi thị trường lao động sôi nổi trở lại, khả năng kết nối cung - cầu lao động của thị trường sẽ tiếp tục là vấn đề nhức nhối cho các cơ quan quản lý nhà nước, doanh nghiệp và cả người lao động. Khi dịch bệnh được kiểm soát qua miễn dịch cộng đồng, một hệ thống cơ sở dữ liệu, hạ tầng công nghệ thông tin và các chiến lược kết nối thông tin lao động - việc làm liên tỉnh thành phải sẵn sàng để nhanh

Hình 4: Thu nhập bình quân tháng của lao động, quý III giai đoạn 2019-2022 và quý II năm 2022

Nguồn: Tổng cục Thống kê

chóng phân bổ nguồn lao động, hỗ trợ, thúc đẩy sự phục hồi của thị trường, khôi phục và phát triển sản xuất - kinh doanh.

Thứ hai, tâm lý người lao động bị ảnh hưởng rất nhiều sau đại dịch do trong thời gian đó họ đã mất việc, bị cắt giảm lương, cắt giảm chế độ,... Điều này gây ra tâm lý không sẵn sàng quay trở lại nơi làm việc ngay sau khi dịch được kiểm soát sẽ kéo theo nguy cơ thiếu hụt lao động ở thành thị và các khu công nghiệp, khu chế xuất khi phục hồi sản xuất. Đối với những người lao động phải di chuyển để tìm việc, động lực lớn nhất để họ quay trở lại nơi làm việc là khả năng tìm được công việc bằng/ hoặc tốt hơn công việc cũ trong môi trường an toàn.

Thứ ba, khi dịch bệnh kéo dài, một bộ phận người lao động, do áp lực về tài chính hoặc từ những dự định trước đó, đã thực hiện chuyển hướng sang một số việc làm tự do đang khá phổ biến như buôn bán trực tuyến, kinh doanh nhỏ lẻ, sản xuất hàng thủ công, hoặc theo đuổi mô hình kinh tế hộ gia đình.

Từ những hạn chế trên, nhằm mục tiêu khôi phục thị trường lao động thời kỳ hậu Covid-19, còn cần rất nhiều chính sách đồng hành của Nhà nước, doanh nghiệp và bản thân người lao động.

3. Giải pháp khôi phục thị trường lao động thời kỳ hậu Covid-19

Một là, các tỉnh, thành phố cần chủ động nắm bắt tình hình thị trường lao động trên địa bàn để có giải pháp hỗ trợ doanh nghiệp trong trường hợp thiếu hụt nguồn lao động, chuyên gia người nước ngoài; lao động bị thôi việc, mất việc làm,... Chính

phủ cần chuẩn bị các phương án hỗ trợ người lao động quay lại nơi làm việc, kiến tạo các động lực về cơ hội, hỗ trợ tài chính hoặc ít nhất là hỗ trợ chi phí di chuyển, ổn định cuộc sống tại các địa bàn có nhu cầu lao động lớn, cũng như một số các biện pháp tuyên truyền, hướng dẫn về biện pháp bảo vệ sức khỏe phù hợp, giúp tạo tâm lý yên tâm quay trở lại làm việc cho người lao động.

Hai là, các Bộ, ban, ngành tập trung nghiên cứu, đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin trong kết nối cung - cầu lao động cũng như thực hiện chính sách bảo hiểm thất nghiệp, khai trình sử dụng lao động, thu thập, cập nhật thông tin thị trường lao động. Đồng thời tiến hành chỉ đạo hệ thống Trung tâm Dịch vụ việc làm thu thập thông tin về nhu cầu tuyển dụng của doanh nghiệp; tăng cường giao dịch việc làm trực tuyến, chủ động cung ứng nguồn lao động đáp ứng yêu cầu doanh nghiệp. Điều này sẽ góp phần giải quyết hạn chế thứ nhất đã nêu.

Ba là, linh hoạt hình thức tổ chức các phiên giao dịch việc làm tại các địa phương, mời gọi các doanh nghiệp (trong và ngoài tỉnh), cơ sở đào tạo có nhu cầu tuyển dụng lao động, hỗ trợ đào tạo lao động tham gia tư vấn, tuyển dụng tuyển sinh lao động theo yêu cầu. Các địa phương tạo điều kiện huy động, vận động lao động tham gia các phiên giao dịch việc làm; tạo điều kiện để người lao động kết nối các doanh nghiệp, công cụ hỗ trợ tìm kiếm việc làm bằng nhiều hình thức trên các phương tiện thông tin đại chúng, mạng xã hội trang website, zalo, facebook,... Đồng thời xây dựng chính sách về hỗ trợ đào tạo, bồi dưỡng, nâng cao trình độ kỹ năng người lao động và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực.

Bốn là, rà soát các quy định pháp luật về lao động, việc làm để kịp thời hỗ trợ doanh nghiệp duy trì hoạt động, tránh sa thải hàng loạt hoặc ngừng hoạt động, phá sản. Đồng thời, hỗ trợ người lao động duy trì, ổn định cuộc sống trong bối cảnh ngưng việc, mất việc làm, giảm thu nhập ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Tổng cục Thống kê (2022), *Báo cáo sự phục hồi của thị trường lao động, việc làm quý III/2022*.
2. ILO. (2021). World Employment and Social Outlook: Trends 2021. <https://www.ilo.org/wesodata/>
3. Worldbank. (2021). Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures.

Ngày nhận bài: 25/8/2022

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 14/9/2022

Ngày chấp nhận đăng bài: 11/10/2022

Thông tin tác giả:

TS. LÊ NGUYỄN DIỆU ANH

Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật công nghiệp

**THE CURRENT SITUATION AND SOLUTIONS
TO HELP VIETNAM'S LABOUR MARKET RECOVER
IN THE POST-COVID-19 ERA**

● Ph.D **LE NGUYEN DIEU ANH**

University of Economics - Technology for Industries

ABSTRACT:

The global labour market in general and Vietnam's labour market in particular have been severely affected by the COVID-19 pandemic. The impacts of COVID-19 are reflected through the increasing number of unemployed people and the reduction of income. This paper points out the impacts of COVID-19 on the labour market and proposes some solutions to help Vietnam's labour market recover in the post-COVID-19 era.

Keywords: labor market, Covid -19, job, income.